

ОСОБЛИВОСТІ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У статті розкрито сутність та особливості проведення стрес-тестування страховиків. Охарактеризовано види стрес-тестів та ризики страхових компаній, які слід враховувати при стрес-тестуванні, а також досліджено основні технології моделювання проведення стрес-тестування.

In the article is opened essence and features of carrying out stress-testing of the insurer. Kinds stress-tests and risks of the insurance companies which should be considered at stress-testing are characterized. It is investigated the basic technologies of modeling which are used at stress-testing.

У нинішній час світова фінансова криза стримує розвиток фінансового сектору економіки України. Функціонування страхового ринку України в умовах посилення інтеграційних процесів та концентрації капіталу у фінансовому секторі економіки визначає необхідність удосконалення методичного забезпечення виявлення підвищеного ризику у діяльності страхових організацій та запровадження функціонування системи ризик-менеджменту в страхових компаніях з урахуванням світового досвіду.

Широке коло питань, пов'язаних з основою організації стрес-тестування страхових компаній, знаходять своє відображення у працях таких науковців як А. Б. Каменський [11], Д. В. Кондратенко [5], М. Г. Кудрявцева [6], М. А. Рогов [13] та ін. Однак, питання особливостей проведення стрес-тестів нечітко окресленні та в Україні на даний момент практика застосування цього інструменту недостатня.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад, практичних аспектів особливостей стрес-тестування діяльності страхових компаній.

Невід'ємною частиною ризик-менеджменту фінансових установ, і в першу чергу страхових компаній, стало стрес-тестування. Методичні рекомендації Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України носять рекомендаційний характер. Між тим, тенденції розвитку ринку фінансових послуг в умовах глобалізації та швидких змін сприятимуть широкому застосуванню стрес-тестування [1].

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (далі – Держфінпослуг) визначає стрес-тестування як "тестування чутливості або сценарне тестування з метою оцінки готовності страховика до можливих кризових ситуацій" [2].

Тестування чутливості – "оцінка впливу на фінансовий стан страховика стресових ситуацій, що характеризуються одним фактором ризику або декількома близько пов'язаними між собою факторами ризику, вплив яких може розглядатись як одне ціле".

Сценарне тестування – "оцінка впливу на фінансовий стан страховика стресових ситуацій, що розвиваються за історичним та/або гіпотетичним сценарієм".

Національний банк України [3] описує стрес-тестування як "метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шоків величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк у разі, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями".

Центральний банк Російської Федерації [4] визначає стрес-тестування як "оцінку потенційного впливу на фінансовий стан кредитної організації низки заданих змін у факторах ризику, які відповідають винятковим, але ймовірним подіям".

Кондратенко Д. В. під стрес-тестуванням розуміє "метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини перевищення зобов'язань над активами та у визначенні шоків величини зміни зовнішнього фактора – попиту на страхування, конкуренції між страховиками, валютного курсу, процентної ставки"[5].

Кудрявцева М. Г. описує стрес-тестування як "загальний термін, який об'єднує групу методів оцінки впливу на фінансове положення організації несприятливих подій, що визначаються як "виключні, але можливі"[6].

Отже, є певна варіантність підходів до визначення сутності поняття "стрес-тестування". Його визначають: як метод тестування; тестування; оцінку.

Спільною є мета стрес-тестування як визначення впливу ризиків на стан фінансової установи.

Стрес-тестування є загально визнаною необхідною складовою системи управління ризиками.

Це пов'язано із імовірнісним характером показників, які використовуються при оцінці та аналізі ризиків.

У табл.1 наведено класифікацію методів оцінки ризиків.

Таблиця 1. Класифікація методів оцінки ризиків за ступенем імовірності подій

Метод аналізу	Сутність методу	Можливість використання	Практична цінність
Імовірнісно-невизначених подій	Характерний для аналізу чутливості, яка оцінює ризик як результат стандартного, як правило, одиничного, вимірювання ринкових показників	Не передбачає оцінки імовірності реалізації сценаріїв, за якими оцінюються ризики	Можливість надати імовірнісно-визначену кількісну оцінку, яка дозволила б статистично визначити необхідну величину капіталу, страхових резервів
Найбільш імовірних подій	Оцінку ризику іменують "очікуваним ризиком"	Має широке використання відомих статистичних методів	Постійно використовується в актуарній практиці
Помірно-несприятливих подій	Один з найбільш розповсюджених груп оцінки ризиків – Value at Risk або VaR – вартість, яка піддається ризику	Оцінюється величина втрат при помірно несприятливих, тобто можливих в межах не кризової кон'юнктури сценаріях	Аналіз "неочікуваного ризику" у поєднанні з "очікуваними ризиками" широко використовуються для обмеження ризику, що приймається в страхуванні
Надзвичайних подій – виключних, але можливих	Стрес-тестування	Специфіка цієї категорії відображена в назві її основного об'єкта аналізу – подій з низькою імовірністю та значним впливом	Важко піддаються статистичній оцінці та прогнозуванню, однак за своїми наслідками не можуть бути виключені з розгляду

Стрес-тестування доповнює аналіз "очікуваних" та "неочікуваних" ризиків, що є основою забезпечення фінансової стійкості компанії та ефективного ризик-менеджменту.

Розрізняють декілька видів стрес-тестів. За підходом МВФ [7] подано класифікацію стрес-тестів:

1. Однофакторні стрес-тести.
2. Багатофакторні стрес-тести:
  - 2.1. Історичні;
  - 2.2. Гіпотетичні:
    - 2.2.1. Несистемні;
    - 2.2.2. Системні.

За іншим підходом до групи багатофакторних стрес-тестів, окрім історичних і гіпотетичних (експертних) сценаріїв, пропонується відносити статистичні сценарії та сценарії максимальних втрат.

При проведенні однофакторних тестів розглядається вплив змін одного фактора ризику на вартість фінансової установи. Між тим при стресових ситуаціях змінюється одразу декілька факторів ризику, тому розгляд лише одного з них не є точним.

При багатофакторному стрес-тестуванні розглядається зміна одразу декількох факторів ризику. Такі тести набувають різного характеру. Найбільш розповсюджені з них базуються на історичних (ретроспективних оглядах) сценаріях. При використанні останніх має місце розгляд змін факторів ризику, які вже відбувалися в минулому. Головним недоліком даного методу є те, що він не бере до уваги характеристики фінансового ринку та ринкової інфраструктури, що змінюються.

Історичні сценарії відтворюють кризову ситуацію, що вже раніше реалізувалась, перевіряючи на її прикладі захищеність фінансової установи перед ризиком.

Експертні сценарії створюються на основі експертних оцінок, які враховують як історичні кризи, так і поточну кон'юнктуру ринку. Вони дозволяють акцентувати увагу на найбільш суттєві для страхової компанії фактори ризику.

Статистичні сценарії складають на основі моделювання значень факторів ризику. У даному випадку домінують імовірно-визначені оцінки, тобто для подальшого тестування пропонується сценарії з певною імовірністю реалізації, що дозволяє інтегрувати результати стрес-тесту в моделі оцінки необхідного капіталу.

Сценарії максимальних втрат розглядають найменш сприятливе для фінансової установи поєднання факторів ризику. При проведенні такого аналізу важливий не тільки і не стільки результат, який характеризує запас міцності компанії, скільки профіль ризиків, який виділяється і дозволяє виокремити найбільш суттєві загрози і прийняти необхідні засоби безпеки.

Послідовність проведення стрес-тестів [8] передбачає здійснення відповідних заходів.

На початку проведення стрес-тестів здійснюється перевірка актуальності та правильності необхідної для цього інформації. При цьому враховується, що звітність, яка використовується, має відповідати критерію послідовності (безперервний ряд звітних даних) та співставлення (незмінність методики розрахунку показників).

Після складання необхідної бази даних здійснюється детальний аналіз кредитного та торгового (страхового) портфелів, ідентифікація ризиків, які найбільшою мірою впливають на діяльність страхової компанії.

Далі проводиться аналіз динаміки факторів ризику шляхом визначення зміни їх значення на заданому проміжку часу.

При стрес-тестуванні може аналізуватися дія як одного, так і декількох факторів ризику на фінансовий стан страхової компанії. Найбільш доступні для регулярного моніторингу однофакторні моделі. Разом з

тим, результативність таких моделей значно нижче, оскільки у випадку кризи, як правило, відмічаються однічасні зміни декількох факторів ризику.

Простішим рішенням є вибір максимальних значень відхилення всіх факторів ризику, що розглядаються у межах заданих періодів часу, виявлених за певний ретроспективний період (2, 3, 5 років), та їх застосування до поточного значення факторів ризику.

У процесі стрес-тестування вирішується проблема співставлення критеріїв екстремальності та вірогідності настання подій. На відміну від методів VaR, стрес-тести не відповідають на запитання щодо вірогідності зміни факторів ризику. З цієї причини при виборі сценаріїв важливе значення має оцінка вірогідності настання тих чи інших подій.

Недоцільно проводити стрес-тести, які базуються на невірогідних умовах.

На основі розрахунків формується оцінка можливих втрат страхової компанії у результаті реалізації стресових умов. При виявленні суттєвих потенційних загроз для страхової компанії її керівництвом приймаються відповідні управлінські рішення, коригується політика з управління ризиками, проводиться додаткове хеджування ризиків.

Регулярне оновлення параметрів стрес-тесту здійснюється відповідно до змін ринкової та загальноекономічної кон'юнктури.

Оскільки стрес-тести можуть бути однофакторними та багатофакторними при загальній їх концепції як подій з низькою ймовірністю, складно застосувати вибір ключового індикатора ризику (російська банківська практика вказує на декілька таких індикаторів: кредитний ризик, зміна процентних ставок, курсу валют, цін на нафту) [9].

Отже, потрібні імовірнісні сценарії сполучуваності таких подій: як ринку фінансових послуг, так і інших ринків та макроекономічних процесів. Слабкими сторонами існуючих розробок у галузі стрес-тестування є їхній суб'єктивізм і дорозничеч, тому необхідно виділити деякий мінімальний стандарт для нагромадження досвіду. Це можна зробити на основі застосування CASE-технологій, здатних підвищити варіативність оцінювання, знизити суб'єктивізм, скоротити витрати й здійснити актуалізацію параметрів стрес-тестів.

Основною проблемою для впровадження стрес-тестування діяльності страхових компаній в Україні є те, що повільно формується порядок його проведення.

Розроблені Держфінпослуг "Методичні рекомендації щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів" носять рекомендаційний характер і не містять у собі методичного забезпечення економіко-математичного апарату для розрахунків та визначення страховиками своєї готовності до можливих кризових ситуацій.

Оскільки, стрес-тестування також застосовується у банківській сфері, то для страховиків можливим є звернення до їх досвіду. А, оскільки в Україні цей досвід ще є незначним, можна розглянути приклад Росії.

При розробці методики стрес-тестування російські банки застосовували декілька методик [10]:

- сценарний аналіз;
- чутливості портфеля;
- максимальних втрат.

Опитування банків Російської Федерації, проведене Центробанком РФ, довело, що результати стрес-тестування враховувались при формуванні (коригуванні) політики управління ризиками.

Відповідно до підходів з організації стрес-тестування в кредитних організаціях, розроблених Центральним бан-

ком Російської Федерації [11], стрес-тестування містить у собі компоненти як кількісного, так і якісного аналізу.

Кількісний аналіз спрямований на визначення можливих коливань основних макроекономічних показників і оцінку їхнього впливу на різні складові активів фінансової установи. На основі методів кількісного аналізу визначаються ймовірні стресові сценарії, яким можуть піддатися страхові компанії.

Якісний аналіз акцентований на двох основних завданнях стрес-тестування:

1) оцінка здатності капіталу страхової організації компенсувати можливі великі збитки;

2) визначення комплексу дій, які повинні бути застосовані для зниження рівня ризиків і збереження капіталу.

Отже, перш за все, необхідно визначити найбільш вразливі місця страховиків та обрати методику, відповідно до якої будуть розроблені стрес-тести.

Стрес-тестування не є альтернативою VaR [12]. На відміну від останнього цей метод дозволяє розрахувати оцінку максимальних можливих втрат, але в умовах ринку, який знаходиться у стресі.

Переваги стрес-тестування:

1) можливість розробляти будь-які сценарії;

2) виокремлення впливу окремих факторів;

3) можливість відповіді на запитання, яке залишається за межами VaR (що гіршого станеться у $(1 - \alpha)$ відсотках випадків, що залишилися).

Недоліки стрес-тестування:

1) суб'єктивність сценаріїв;

2) сценарії визначаються складом портфеля, не враховуються ризики, які можуть бути притаманні портфелю зі зміненою структурою;

3) оцінювання лише розміру втрат без врахування їх ймовірності;

4) не повне врахування кореляції, оскільки розглядаються сценарії граничних відхилень параметрів. Отже, стрес-тестування недостатньо підходить для аналізу великих портфелів з чималою кількістю факторів ризику.

Стрес-тестування є важливим аналітичним інструментом, що дозволяє виявити підвищений ризик у діяльності страхової компанії.

Його метою є оцінка можливих втрат у тій чи іншій стресовій ситуації.

Ефективною практикою є розробка кожним страховиком стрес-тестів відповідно до власного профілю ризиків та складності бізнесу.

Використання певної моделі ризиків залежить від стану страховика та підходів до оцінки ризиків і управління ними. Загальні методики, що використовуються при стрес-тестуванні, базуються на статичному або динамічному моделюванні, а також детермінованому або стохастичному підходах.

У базових конфігураціях статичне моделювання передбачає, що аналіз фінансового стану страховика здійснюється на конкретний момент часу, тоді як динамічне моделювання враховує його зміни протягом певного часу. Детерміновані моделі визначають фінансовий вплив у випадку настання певного сценарію, і у стохастичних моделях також враховується вірогідність реалізації різних сценаріїв [13].

Простим прикладом статичного детермінованого стрес-тесту є випадок, коли страховик, визначаючи відповідний розмір капіталу, з'ясовує вплив коефіцієнтів збитків на балансовий звіт.

Коефіцієнт збитків є ризиковою змінною, а вплив на чисті активи є результуючим ризиком. У таких тестах не береться до уваги реальна вірогідність появи різних коефіцієнтів збитків.

Стохастичні моделі є більш сучасною технологією. Вони базуються на ймовірностях, які передбачають встановлення взаємодії фінансових параметрів одне з одним з часом, та генерують розподіл результатів, базуючись на моделюванні цих параметрів у майбутньому.

Однією з переваг стохастичного моделювання є те, що воно дає уяву про діапазон та вірогідність різних фінансових результатів, на які страховик може розраховувати. Це є корисним для отримання певного рівня довіри щодо платоспроможності, наприклад, встановлення ризику руйнації.

Стохастичні моделі корисні, а іноді й необхідні, коли страхові контракти містять вбудовані опціони та фінансові гарантії. За цих обставин вірогідно, що стохастичне моделювання буде потрібним як для цілей фінансової звітності, так і для стрес-тестування.

Прикладом стохастичної техніки оцінки ризиків може виступити ризикова вартість (VaR). Моделі VaR, які часто використовують банки, встановлюють межі, що базуються на вірогідності можливих збитків на конкретний період існування власності (наприклад, від 10 днів до одного року) та рівень впевненості.

Для моделювання подій катастрофічного типу перевага часто віддається TailVar (також відомий як очікуваний дефіцит власників страхових полісів). Однак статистичні моделі, такі як VaR, мають обмежену здібність щодо точного передбачення розвитку ситуації за надзвичайних обставин або граничних випадків, оскільки статистичні гіпотези є неточними без достатньої кількості спостережень, але у будь-якому випадку, базуються на екстраполяції минулого досвіду у майбутнє.

Надійність моделей, що використовуються страховиками, відповідно до Методичних рекомендацій щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів, підлягає регулярному підтвердженню.

Вибір моделей та параметрів вимагає обґрунтування, а надійність може бути поставлено під загрозу внаслідок помилки щодо моделі та параметрів. Незалежно від того, які саме моделі страховик використовує у своїх стрес-тестах, має здійснюватися періодичне бек-тестування або інші процедури з метою підтвердження результатів та рівня точності моделі.

Бек-тестування — процес підтвердження точності моделі у порівнянні з фактичними результатами. Цей аналіз має продемонструвати, що фактичні результати протягом достатнього періоду часу знаходяться в очікуваних межах, визначених моделлю.

Для багатьох ризиків, з якими стикається страховик, потенційний рівень та реальність бек-тестування може бути обмеженою. Наприклад, при аналізі фондового ринку на щорічній основі (на базі портфелю інвестицій страховика) можна отримати дані за 100 років, але суттєвість їх переважної частини буде сумнівною. Щодо правових змін, то істотність історичного аналізу може бути дуже обмеженою. Коли аналізуються катастрофічні події, моделі повинні більше спиратися на структуру ризикових подій, а не тільки на минулі статистичні дані.

Держфінпослуг у "Методичних рекомендаціях щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів" при процедурах підтвердження результатів та точності моделі рекомендує враховувати наступне:

1) при використанні стохастичних моделей страховик повинен надавати стрес-тестуванню припущення та кореляції таким чином, щоб побачити, наскільки чутливими є результати до припущень та модельних параметрів. Аналіз помилок має бути проведено та розглянуто під час оцінки результатів стрес-тестів;

2) перегляд моделей повинні здійснювати особи, які не брали участі у розробці або регулярному використанні моделей, та у прийнятті відповідних бізнес-рішень. Результати такого перегляду мають бути задокументовані;

3) процедури контролю мають бути надійні щодо змін таким чином, щоб забезпечити визначення, документування та їх перевірку у моделях.

4) має бути процедура постійного аналізу змін у змодельованих результатах одного періоду порівняно з іншим.

Моделі, що використовуються для хеджування стрес-тестування та стратегій торгівлі, також мають бути оцінені з метою визначення вирішально важливих припущень, таких, як природа та межі потенційних змін на ринку або кореляція припущень, що використовуються у моделях ціноутворення.

Необхідно, щоб процес стрес-тестування було належним чином задокументовано.

Складність стрес-тестів має відповідати обставинам конкретної страхової компанії. Прості тести, що використовують прості припущення, які покривають основні ризики, можуть видатися кориснішими, ніж складне моделювання, яке важко зрозуміти та підтвердити. Однак очікується, що обачливий страховик, який здійснює належне управління, регулярно перевірятиме якість та зміст таких тестів і з часом намагатиметься покращити методику.

Ризики рідко бувають повною мірою незалежними або пов'язаними. Страховик повинен перевірити кореляції між різними ризиками з метою оцінки впливу, який вони можуть справити на моделі стрес-тестування та припущення, що використовуються. Важливо належним чином оцінити рівень кореляції, припущення щодо якої використовуватимуться у майбутньому.

Доведено: у несприятливих ситуаціях незначний рівень кореляції може збільшуватися. Визначення взаємозалежності вимагає оцінки та відсутності даних, які б могли засвідчити нові соціальні та економічні умови.

Кореляція і взаємозалежність ризиків підлягають регулярній оцінці. Між тим, частота такої оцінки має встановлюватися завчасно, в часи криз її слід проводити частіше.

Кореляційний аналіз має забезпечити врахування взаємовідношень між ризиками. Наприклад, якщо трапилась катастрофа, яка вплинула на страховика, інші сторони, від яких він залежить, також могли зазнати її впливу, а саме:

перестраховики, на яких страховик покладається щодо покриття вимог;

посередники, які працюють над майбутнім бізнесом;

інші особи, які надають послуги та можуть видатися неспроможними виконати зобов'язання за контрактом або надати послуги у повному обсязі;

контрагенти на ринках капіталу.

Один стрес може спричинити інший (причинно-наслідкові реакції), тому слід розглядати можливість множинних ризиків. Це, як правило, результируючий вплив, часто у вигляді ризиків, які менш піддаються вимірюванню, але мають бути враховані під час розробки сценаріїв.

Як приклад, можна навести регуляторну вимогу щодо збільшення, а не просто поповнення капіталу, що був втрачений внаслідок стресових умов. Ці взаємодії можуть відбуватися відразу, але можуть і розвиватися з часом.

Визначення меж існуючих залежностей може бути складним. Для оцінок тут необхідні певний рівень обачливості та прагматизм. Зокрема, це стосується випадку визначення пост-залежності (tail-dependency).

Наприклад, склалася ситуація, коли є два ризики, що, як правило, не є взаємопов'язаними, але граничний випадок одного ризику може привести до більших збитків від іншого ризику, ніж це сталося б за звичайних

умов. Так, велика катастрофа може відбутися водночас з крахом на фондовому ринку. Наслідки останнього можуть бути більшими через нервування інвесторів.

Стрес-тестування, як правило, має брати до уваги межі та ефективність варіантів дій, які може здійснити керівництво, реагуючи на ризики, що виникають.

Стрес-тест може продемонструвати можливість неспроможності (невдачі) у випадку, якщо керівництво не здійснює жодних дій, і, навпаки, продемонструвати, що у випадку здійснення вчасних та відповідних дій керівництвом страховик може утримати задовільну фінансову позицію.

У страховій справі є багато сфер, які не просто піддаються кількісному моделюванню, особливо ті, що залежать від компетентності та дій, які здійснюються радою та керівництвом страховика.

Роль вищого керівництва полягає в тому, щоб розробити та впровадити політику, процедури та практику управління ризиками, які, базуючись на цілях, завданнях та межах ризиків, забезпечили б обережні операційні стандарти. Однак визначення того, чи буде ця роль належним чином виконано, вимагає певних ідей під час здійснення стрес-тестування.

Також важко визначити у кількісному вимірі:

вплив управлінських рішень, які базуються на надійній інформації та аналізі, на результати діяльності страховика;

наслідків, що стосуються найму та розвитку персоналу;

необхідності встановлення пріоритетності провідних осіб.

Такі міркування повинні стати частиною загальної політики та процедур управління ризиками страховика і (де можливо), має бути зроблено реалістичну оцінку того, наскільки швидко та ефективно страховик реагуватиме на зміни. Швидкість, що передбачається у моделюванні виправних дій, має відповідати культурі управління, минулому досвіду та наявності надійних процедур ідентифікації ризикових подій таким чином, щоб керівництво могло вчасно на них реагувати.

Приєднуючи управлінські дії до стрес-тестування, слід дотримуватися таких процедур:

1) вплив стресової події має бути вимірний, і про нього треба звітувати, не виключаючи будь-яких інших управлінських дій;

2) слід уважно розглянути: скільки часу знадобиться керівництву для визнання проблем та реагування на них, беручи до уваги строки та умови політики та практики, які мають бути приведені у відповідність, а також межі та ефективність варіантів дій керівництва у відповідь на стресову подію;

3) вид та час дій керівництва мають бути включені до проекту стрес-тесту, потім їх необхідно виміряти та звітувати про них.

За результатами проведення стрес-тестування страховики мають готувати письмовий звіт.

У ньому має міститися наступна інформація:

1) опис методики стрес-тестування та головних припущень, що були використані для підготовки моделей стрес-тестування;

2) результати базового варіанту, наприклад, використовуючи ті ж самі припущення, що і в бізнес-плані страховика;

3) припущення, використані у сценаріях стрес-тестування та взаємодії, вбудовані у моделі;

4) результати стрес-тестування до будь-яких дій керівництва;

5) те, наскільки обмеження щодо даних справляють вплив на висновки аналізу;

6) природа та часові межі будь-яких дій керівництва, використаних у моделях для пом'якшення результатів негативних сценаріїв стрес-тестування;

7) результати стрес-тестування, включаючи дії керівництва.

При проведенні стрес-тестування, страховики повинні враховувати, що для стрес-тестів, як правило, необхідна інформаційна система належного рівня та сполучність різних бізнес-підрозділів для здійснення певного аналізу взаємовідношення ризиків. Важливими є внутрішні комунікації між бізнес-підрозділами страховика, особливо у випадку, коли для проведення стрес-тестів не виділені певні спеціальні ресурси.

Необхідно здійснювати регулярний перегляд припущень, щоб впевнитися в тому, що тести залишаються відповідними профілю ризиків страховика, що змінюється, та зовнішнім ринковим умовам.

Таким чином, загальні методики, що використовуються при стрес-тестуванні, базуються на статичному або динамічному моделюванні, а також детермінованому або стохастичному підході. Стрес-тестування є одним з аналітичних інструментів, що використовуються для забезпечення оцінки потенційних втрат фінансових організацій у випадку можливих спадів в економіці. Саме питання організації стрес-тестування страхових компаній є предметом подальшого дослідження.

1. За сприяння Харківської філії Закритого акціонерного товариства "Український Страховий Капітал" була виконана магістерська робота О.О.Долгополової з розробки підходів до стрес-тестування страхових ком-

паній 2. Методичні рекомендації щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 05.12.2006 № 6496 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua> 3. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" № 104 від 15.03.2004 Правління Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc?uid=1045.5669.1&nobreak=1>; Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України № 361 від 02.08.2004 Правління Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc> 4. Підходи к организации стресс-тестирования в кредитных организациях (на основе обзора международной финансовой практики)", Центральный банк Российской Федерации, 2003 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cbr.ru/analytics/bank_system/print.asp?file=stress.htm 5. Кондратенко Д. В. Регулювання страхової діяльності на основі оцінки ризиків. – Х., 2006. – 20с. 6. Кудрявцева М. Г. Что тестирует стресс-тест? / М. Г. Кудрявцева // Рынок ценных бумаг. – 2006. – № 2. – С. 55. 7. Consultative Paper "Credit Stress-Testing", Monetary Authority of Singapore, 2002 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mas.gov.sg/> 8. Підходи к организации стресс-тестирования в кредитных организациях (на основе обзора международной финансовой практики)", Центральный банк Российской Федерации, 2003 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cbr.ru/analytics/bank_system/print.asp?file=stress.htm 9. Внукова Н. Н. Используют ли страховщики опыт банков при стресс-тестировании // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.banksinfo.kiev.ua/news?id=404> 10. Информация об основных результатах анкетирования кредитных организаций по вопросам стресс-тестирования в 2005 году: Центральный банк Российской Федерации // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cbr.ru/analytics/bank_system/print.asp?file=stress_inf_05.htm 11. Каменський А. Б. Моделювання фінансових ризиків: Монографія / А. Б. Каменський – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. – 304 с. 12. Стрес-тести у системі управління страховою компанією: рекомендації щодо проведення: Матеріали Міжнародної асоціації організів нагляду у сфері страхування (IAIS) // Фінансовий ринок України. – 2005. – № 2 (16). – С. 21–25. 13. Рогов М. А. Риск-менеджмент / М. А. Рогов – М.: Финансы и статистика, 2001. – 120 с.

Надійшла до редколегії: 5.12.2008

Д.О. Баюра, канд. екон. наук, доц.

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

В статті проаналізовано сутність корпоративної соціальної відповідальності компаній з урахуванням міжнародного та вітчизняного досвіду. Визначено основні функції корпоративної соціальної відповідальності, місце та роль Звіту про корпоративну соціальну відповідальність, а також показники вимірювання корпоративної соціальної відповідальності, зокрема значення індексу соціальних інвестицій.

In the article essence of corporate social responsibility of companies is analysed taking into account international and domestic experience. Certainly basic functions of corporate social responsibility, place and role of report, about corporate social responsibility, and also indexes of measuring of corporate social responsibility, in particular value of index of social investments.

Враховуючи об'єктивні процеси розвитку економіки України та системи корпоративного управління на основі відповідальності та якості, актуальними питаннями є формування корпоративної соціальної відповідальності на рівні підприємств корпоративного типу. З цього приводу в світовій економіці існують ініціативи ООН та міжнародного співтовариства, які спрямовані на розвиток партнерства між державою та бізнесом, роботодавцями та працівниками, які ґрунтуються на правах людини. Можна стверджувати, що в світовій практиці накопичений певний досвід в сфері корпоративної соціальної відповідальності. Як свідчить аналіз діяльності соціально-відповідальних компаній України, до числа найбільш виражених напрямків їх соціальної активності відносяться такі як: підтримка соціально незахищених верств населення, розвиток соціальної інфраструктури, розвиток освіти, спонсорська допомога, молодіжні програми, надання медичних та рекреаційних послуг своїм працівникам, тощо [1, с. 11-16].

В той же час, як показує практика європейських компаній в сфері корпоративної соціальної відповідальності ефективність зазначених проектів може бути значно вищою при відповідному законодавчому регулю-

ванні та розробці науково-обґрунтованих регулюючих механізмів та інструментів.

Аналіз досліджень та публікацій показує, що в даний час в Україні в наукових працях мало приділяється питанням дослідження розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Проблематика формування в Україні соціального партнерства висвітлена в окремих роботах таких науковців: Богині Д., Грішнєвої О., Герасимчука В., Довбні В., Колота А. Враховуючи актуальність зазначеної тематики виникає необхідність у поглибленні наукових досліджень у сфері корпоративної соціальної відповідальності.

Мета та завдання статті полягає в розкритті сутності, принципів та основних компонентів корпоративної соціальної відповідальності в системі корпоративного управління.

В даний час існує багато трактувань економічної категорії корпоративної соціальної відповідальності. Однак розуміння сутності даної категорії в економічній науковій літературі не завжди однозначне. В західній літературі дана категорія як правило трактується через призму стійкого розвитку компаній. Так, наприклад в документах Європейської Комісії дається таке визначення: корпоративна соціальна відповідальність являється концепцією,